

Gabriel, Jiří

[Floss, Pavel. Mikuláš Kusánský: život a dílo]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1979-1980, vol. 28-29, iss. B26-27, pp. 116-117

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/106241>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

cular City, 1968) pokus o sekularizovaný výklad evangelia a upozorňuje na nejasnosti, jež se u obou teologů objevují právě v důsledku jejich úsilí vyhnout se tradiční „teologické metafyzice“. Autory s pozitivním přístupem k metafyzické stránce teologické problematiky zastupuje představitel oxfordské analytické filozofie P. F. Strawson (např. *Individuals*, 1961) a analytickou filozofii ovlivněný novotomista C. B. Daly (*Metaphysics and the Limits of Language*, sb. *Prospect for Metaphysics*, 1961). Velký ohlas mají rovněž práce I. I. Ramseya *Religious Language* (1957) a *Models and Mystery* (1964). Ramsey své pojetí metafyziky jako disciplíny budující obraz světa, na jehož základě rozhodujeme o své „kosmické pozici“, aplikuje na výklad teologické (náboženské) řeči, jejích kategorií a výpovědí (např. slovo „bůh“ chápe jako integrující výraz pro „kosmické určení místa“ veškeré naší zkušenosti). K Ramseyovi má blízko svými úvahami o logice víry I. M. Crombie, jehož studii *The Possibility of Theological Statements* (1957) můžeme najít i v citovaném Dalferthově sborníku. V závěru kapitoly Martin dokládá zájem o „teologickou metafyziku“ ještě stručnými odkazy na publikace D. Emmettové, F. B. Dilleho a dalších a vyslovuje přesvědčení, že dialog filozofie a teologie bude pokračovat ku prospěchu obou oborů.

Není naším úkolem posuzovat, co má nebo může mít význam pro teologii. Pokud jde o filozofii, je myslím nesporné, že sledování „nového dialogu“ — stejně jako studium teologické odpovědi na podněty kteréhokoli filozofického směru — má význam pro hlubší poznání nejen některých otázek spjatých s náboženským jazykem, ale i současného stavu náboženského vědomí a náboženské (teologické) sebereflexe.

Jiří Gabriel

Lexikon der Ethik. *Otfried Höffe* (ed.), *M. Forschner, A. Schöpf, W. Vossenkuhl* (Mitarb.). München, C. H. Beck, 1977. 287 s.

Buržoazní etické teorie reflektují krizi buržoazní morálky buď tím, že filozoficky ospravedlňují rozpad mravního vědomí kapitalistické společnosti a různými způsoby popírají objektivnost a závaznost mravních norem, nebo naopak hledají teoretické východisko z této krize a teoretický základ kritiky marxistického chápání morálky v konstruování absolutních, historicky a společensky nepodmíněných mravních principů jako nutného předpokladu morálky.

Autoři kapesního Lexikonu etiky reagují tímto druhým způsobem na situaci, kterou v úvodu charakterizují jako ztrátu samozřejmé platnosti přejatých způsobů života a institucí a jako ztrátu shody o mravně-politických hodnotách v současných „industriálních společnostech“. Nabídlí západoněmecké veřejnosti jako „rádce“ nevelkou, avšak materiálově bohatou příručku, která slovníkovou formou podává informace o základních mravních jevech, etických směrech, pojmech a problémech (cenné je, že ke každému heslu je připojen výběr současné literatury).

Výklad etických a mravních pojmů je významným nástrojem ideového působení. Lexikon etiky nepodává jen fakta, ale snaží se současně ovlivnit čtenáře, a to v duchu současné oficiální západoněmecké ideologie. V teoretických heslech se přes jistou nejednotnost autorů projevuje silný vliv kantovského pojetí mravnosti. Lexikon popularizuje ideu absolutní, nepodmíněné, autonomní, nadřídí mravnosti jako základu konkrétních, podmíněných a proměnlivých podob morálky a mravů.

Karel Hlavoně

Pavel Floss: Mikuláš Kusánský. Život a dílo. Praha, Vyšehrad, 1977. 385 s.

Nová práce Pavla Flosse vyvolá jistě pozornost především historiků středověké a renesanční filozofie, kteří také posoudí, jaké je místo této první české monografie o Kusánovi v neustále narůstající kusánologické literatuře. Svou látkou i jejím zpracováním může však upoutat každého, kdo se zajímá o vývojové peripetie světové názorového myšlení. Mikuláš z Kusy je totiž jednou z nejvýraznějších myslitelských osobností poloviny 15. století. I když je v řadě ohledů, především svou vírou v boha a ve stvoření světa a člověka, ještě v zajetí středověkého názoru, jehož jazykem se

také vyjadřuje, „vyslovuje se proti staletým vžitému substancialistickému a hierarchickému pojetí skutečnosti a klade základy nového modelu, který můžeme označit za dialekticko-relacionistický“ (s. 9).

Ústřední kapitoly studie jednají o Kusánově ontologii, kosmologii, noetice s antropologií (45—127) a o jeho chápání společnosti, náboženství a církve (Kusánus a společnost jeho doby, 128—165). K jejich přednostem patří mj. i to, že výklad Kusánových názorů je v nich podáván se stálým zřetelem k předcházejícím i soudobým filozofickým a teologickým koncepcím. V tomto ohledu je doplňují kapitoly Sociálně ideové podmínky Kusánova myšlení (11—23) a Od Platóna ke Kusánovi (30—44). Ohlas, působení i hodnocení Kusánových prací v době od jeho smrti (1464) až po současnou marxistickou historiografii sleduje autor v kapitole Kusánus mezi středověkem a dneškem (166—184). V závěrečné kapitole Kusánus a Čechy (185—202) pak ukazuje, jak je Mikuláš „spojen se dvěma vrcholy starších českých dějin: s husitstvím... a s dílem nejsvětovějšího českého myslitele — J. Á. Komenského“ (s. 185).

Druhou část publikace představuje Výbor z díla (205—357), v němž si můžeme (v prvních českých překladech Jana Sokola) přečíst ukázky z Kusánových spisů *Docta ignorantia* I, II, *De Deo abscondito*, *De non-aliud*, *Idiota de menta* a *Idiota de staticis experimentis*. V některých těchto textech (nebo alespoň v jejich podstatných pasážích) Kusánus charakterizuje své pojetí boha a jeho vztahu ke světu, problém poznání boha. Tyto stránky jsou důležité nejen z hlediska historickofilozofického, ale i pro posouzení a hlubší pochopení těch tendencí současného filozofickoteologického myšlení, jež se pokoušejí navazovat na tradici tzv. negativní teologie. Návraty ke klasikům bývají vždy poučné.

Jiří Gabriel

Jaromír Loužil: Bernard Bolzano. Praha, Melantrich, 1978. 408 s. a 36 s. obrazových příloh.

Loužilova kniha o Bolzanovi, která vyšla jako 49. svazek edice Odkazy pokrokových osobností naší minulosti, je příkladem náročně pojaté popularizační práce z dějin filozofie. Podává ucelený obraz o Bolzanově životě i díle (a jeho dalším působení). Bolzano je zde představen jako autor pověstných nedělních exhort, tvůrce utopického obrazu dokonalé společnosti, jako náboženský myslitel, etik, metafyzik a ovšem i jako vynikající matematik a logik. (Obsáhlou kapitolu o Bolzanově Vědosloví napsal Lubomír Valenta.)

Loužil zdůrazňuje objevené a pokrokové prvky Bolzanova mnohostranného díla (jímž Bolzano chtěl přispět — v souladu se svým vlastním pojetím nejvyššího mravního zákona — „k prospěchu a štěstí celku“), zároveň však sleduje okolnosti, které v té či oné oblasti spoluurčovaly meze, jež Bolzano nemohl nebo nedokázal překročit. Velkou pozornost autor ovšem věnuje i Bolzanovu místu v dějinách filozofického myšlení a také v českém kulturním životě.

Je přirozené, že monografie nevyčerpává složitou bolzanovskou problematiku. Připomeňme proto, že k některým specifickým otázkám se Loužil vyslovil např. ve studiích *K pojmu názoru u Kanta a Bolzana* (sborník K otázkám Kantovy filozofie, Praha 1974), *Bolzano's Begriff der Anschauung* (Sitzungsberichte der phil.-hist. Klasse der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1974), v doslovu k edici *Kleine Wissenschaftslehre* (Wien 1974), *Bernard Bolzano a Rukopisy* (Česká literatura 1977, 1978), *Bolzano a Spinoza o svobodě vůle* (SPFFBU B 24—25, 1977—78).

Jak je to obvyklé u svazků této melantrišské řady, přináší i Loužilova knížka několik ukázek z Bolzanových prací.

Jiří Gabriel

Developments in the Methodology of Social Sciences. Werner Leinfellner, Eckershart Köhler (eds.). Dordrecht, D. Reidel Publishing Company, 1974. X + 430 s.

Sborník sestává z šestnácti článků sdružených do čtyř částí podle stupně rozlišovací úrovně zkoumání dané problematiky. První část je věnována obecné metodologii —